

О.В. Беліков¹, В.І. Масальський²

¹Державний університет інформатики і штучного інтелекту, м. Донецьк, Україна

²Донецький національний університет, Україна

СУЧАСНІ МУСУЛЬМАНКИ В УКРАЇНІ: СТЕРЕОТИПИ І РЕАЛІЇ

У статті здійснюється спроба проаналізувати реальне становище жінки в ісламі та мусульманки у сучасному українському суспільстві й відповісти на питання: чому сучасні українки звертаються до ісламу, перевірити найбільш розповсюджені у масовій свідомості негативні стереотипи стосовно мусульманських жінок, гендерних та сімейних стосунків в ісламі. Автори роблять висновок, що найбільш розповсюджені у масовій свідомості негативні стереотипи стосовно мусульманських жінок часто не мають під собою підґрунтя, побудовані на псевдоісламських ідеях. Ситуація в Україні навколо жінок-мусульманок кардинально не відрізняється від світових тенденцій. Важливим є те, що «нові мусульманки», які були раніше або християнками, або взагалі не вірили у Бога, мають свіжий погляд на світ ісламу, вони вільні від впливів східних традицій, забобонів, пережитків звичайного права, які багатьма помилково сприймаються як найважливіша складова ісламської культури.

Постановка проблеми. Сьогодні у світі кількість мусульман різко збільшується, у тому числі у країнах, які не є традиційно ісламськими: США, Франції, Великій Британії, Німеччині, Росії. Не є винятком й Україна. Серед «нових мусульман» можна побачити етнічних українців, росіян, англійців, німців тощо. Багато хто з «нових мусульман» є представниками середнього класу віком від двадцяти до сорока років, багато з них навчається у вищих навчальних закладах. Привертає увагу той факт, що переважну більшість новонавернених мусульман складають жінки [1]. Так, у США серед осіб, що прийняли іслам, жінок у чотири рази більше, ніж чоловіків. І це відбувається на фоні того, що у пресі, на телебаченні, у масовій свідомості активно культивується образ «забитої» мусульманки, яка позбавлена людських прав, є жертвою статевої розбещеності чоловіків, перетворена на дитинонароджувальну машину [2].

Слід зазначити, що ця проблема не залишилася поза увагою дослідників – істориків, соціологів, правознавців, релігієзнавців. Важливу роль у розумінні головних тенденцій розвитку досліджуваної сфери відіграли праці загальнотеоретичного фундаментального характеру. Проблемі ісламу у сучасному світі присвячено роботи таких загальновідомих дослідників, як Д. Еспозито [1] та С. Хантингтон [3]. У 1991 р. результатом роботи колективу радянських вчених стало видання фундаментального енциклопедичного словника «Іслам» [4].

Серед вітчизняних дослідників слід звернути увагу на праці В. Лубського [5] та М. Кирюшка [6]. Для кращого розуміння поглядів ісламу на жіноцтво й жінок на іслам доцільно залучення праць мусульманських вчених. Так, єгипетський дослідник Махмуд Хамді Закзук присвятив п'ятий розділ праці «Відсіч ісламу спробам його дискредитації» проблемі жінок в ісламі [7]. Арабський вчений-богослов Мухаммад Алі Аль-Хашімі досліджує різні аспекти життя сучасного мусульманина у книзі «Особистість мусульманина» [8]. Великий інтерес викликають праці дослідниць-мусульманок. Серед спеціальних досліджень, зокрема присвячених темі жінки в ісламі, слід назвати праці Т. Шамсутдінової-Лебедюк [9-12] та роботу Ханів Сюзан «Що кожен повинен знати про іслам та мусульман» [13].

Джерельна база дослідження включає кілька груп джерел. Ставлення ісламу до жінок канонізовано у його ідейних джерелах – Корані [14], Суні [15], [16], тафсірі (тлумачення аятів Корану) й теологічній літературі. Так, проблемам взаємин чоловіка і

жінки та сімейно-шлюбних відносин присвячені окремі сури Корану (4 – «Жінка», 24 – «Світло», 58 – «Суперечка», 65 – «Розлучення», 66 – «Заборони» тощо) [14]. Правова основа ісламу ґрунтується на шаріаті. Шаріат (аш-Шарі'а – прямий, правильний шлях) – це звід правил поведінки для мусульманина від народження до смерті, органічно пов'язаний з ісламом, його вченням. Мусульманське право не підрозділяється на громадянське, карне, релігійне. Воно є єдиним, спирається на Коран і Суну. З часом норми шаріату широко розповсюдилися поза межами Близького Сходу, проте це призвело до посилення у ньому місцевих особливостей, проявів норм звичайного права (адатів). При тлумаченні тих чи інших положень ісламу мусульмани зверталися і до інших джерел. Так, до сьогодні цінним джерелом для розуміння шаріату є фундаментальна праця «Кітаб ал-Хідоя», або «Кідоя», законодавця-факіфа Шейха-ул-іслам Бурхануддіна Марґінані [17].

Серед джерел, що було використано, важливе місце посідають дані кількох соціологічних досліджень, що проводилися останніми роками в Україні. У 2003 р. культурно-просвітницька Асоціація громадських організацій «Арраїд» ініціювала проведення першого широкомасштабного соціологічного дослідження «Мусульмани в українському суспільстві», науковим керівником якого був М. Кирюшко. Дослідженням було охоплено місця компактного проживання мусульман у Криму, Києві, Донецькій, Луганській, Запорізькій, Харківській областях. Загалом в опитуванні взяли участь 3812 респондентів, переважно мусульман-сунітів [18]. Цікаві дані були отримані під час соціологічних експрес-досліджень «Мусульманська жінка в Україні» серед студентської молоді м. Донецька у 2010 – 2011 рр., що проводилися факультетом філософії і релігієзнавства ДУІШ [19]. Багато корисної інформації про іслам у світі та в Україні міститься також на веб-сайтах українських, російських, азербайджанських мусульман [20-22].

Отже, **метою даного дослідження** є спроба проаналізувати реальне становище жінки в ісламі та мусульманки у сучасному суспільстві й відповісти на питання, чому сучасні українки звертаються до ісламу, що вони намагаються знайти у ньому і як це відбивається на їхньому житті, а також перевірити найбільш розповсюджені у масовій свідомості негативні стереотипи стосовно мусульманських жінок, гендерних та сімейних стосунків в ісламі.

Соціологічні дослідження серед українських мусульман виявили досить чітко структуру мусульманської спільноти в Україні. Так, за національною ознакою серед респондентів виявилось 59,5% кримських татар, 18,7% волзьких татар, 4,2% азербайджанців, а також у межах 1 – 2% представлені турки, народи Дагестану, балкарці, аджарці, араби, адигейці, чеченці, таджики, туркмени, узбеки, пакистанці тощо. На особливу увагу заслуговує поява прошарку з числа українців (5,7%) і росіян (4,1%) [18, с. 2]. Співвідношення чоловіків та жінок знаходиться у близькій відповідності до загальної структури населення: 54,25% жінок і 45,75% чоловіків. Більшість опитаних мусульман є мусульмани-суніти ханафітського масхабу, тому природно авторами розглянуто найбільш поширені стереотипи власно з цієї точки зору.

Одним з найпоширеніших поглядів є точка зору, що «за канонами ісламу жінка – людська істота “другого сорту”» [9, с. 57]. Проте жінка в ісламі посідає дуже важливе місце. Вона розглядається як дорогоцінність, що потребує піклування, особливої уваги. Жінка – це мати, сестра, донька, дружина. Коран вважає зразком чесноти двох жінок – дружину фараона-деспота часів Мойсея, яка знайшла притулок від порочності чоловіка у Бога, та Марію, мати Христа. Обидві були виключно духовні та благородні [14, с. 587]. У ранньоісламські часи три жінки являли собою зразок освіченості, глибокої духовності і багатьох інших прекрасних якостей – Хадіджа, перша дружина Пророка, Айша, молода та кмітлива дружина Пророка, та Фатіма, його донька [7, с. 174].

Аксіомою в ісламі є те, що згідно з шаріатом жінка є живою людською істотою, яка має таку само душу, як і чоловік. Перший айят четвертої сури Корану закликає людей боятися господа, який сотворив їх із однієї душі й сотворив з неї пару їй, а від

них розповсюдив багатьох чоловіків і жінок [14, с. 102]. Коран надає чіткий доказ тому, що жінка повністю є рівною з чоловіком перед Аллахом: кожна людина, чоловік чи жінка, несе відповідальність за власні вчинки: кожен, хто зробить щось добре – будь то чоловік чи жінка, і при цьому вірує, – то ці увійдуть до раю і не будуть ображені ні на борозну фінікової кісточки [14, с. 123], а віруючі чоловіки і віруючі жінки, – вони – друзі одні одним: вони спонукають до признаного й утримують від поганого [14, с. 223].

При виконанні релігійних обрядів (щоденні молитви, піст, обов'язкові пожертви на користь бідних, паломництво) обов'язки жінки не відрізняються від обов'язків чоловіків. А в деяких випадках жінка має деякі переваги над чоловіками. Наприклад, жінка звільняється від щоденних молитов і від посту під час менструального періоду і протягом шістдесятьох днів після народження дитини. Вона має право відстрочити піст під час вагітності і годування дитини груддю і догляду за нею, якщо є будь-яка загроза для її здоров'я чи здоров'я дитини тощо. Іслам враховує фізіологічні і психологічні особливості, що пов'язані з природними функціями жіночого організму, визнає, що жінка має більш тонку, чутливу та емоційну натуру, ніж чоловік, полегшує її обов'язки.

Наступними тезами є: *«Мусульманські жінки є для чоловіків прислугою, предметом для приниження, що позбавлені будь-яких прав і свобод»*; *«Чоловік мусульманки є тираном, деспотом і багатоженцем. Його дружини не виходять з дому без дозволу і супроводу»*.

Видається доцільним розглянути ці тези разом. Оскільки природа чоловіка і жінки неоднакова, кожному довірена особлива роль у суспільстві. Ці ролі доповнюють одна одну, кожна з них є головною та необхідною для функціонування суспільства. У Корані говориться, що жінки є одіянням для чоловіків, а чоловіки – одіянням для жінок [14, с. 54]. Дух шлюбу в Ісламі – дух взаємної поваги, доброти, любові, співробітництва та гармонічних стосунків. У чоловікові дружина має друга і партнера, що розділяє з нею її життя та турботи, оберігає її, допомагає виконувати обов'язки, які неможливо виконати самій; чоловік має у жінці товариша та помічника, що забезпечує спокій, комфорт і відпочинок від боротьби з проблемами. Права жінок та чоловіків єдині – усі єдино мають нагороду за правильність виконання та відповідальність підходу до тих функцій, які були покладені на них, як чоловіків, так і жінок. Власне від жінок залежить те, якою буде релігійність і вихованість наступних поколінь. Вони є хранителями спокою, умиротворення, релігійності домашнього вогнища.

Жінки мають рівні права з чоловіками – на захист життя, честі, майна і гідності. Ці права є непорушними. Прикладом може слугувати мехр. Мехр (махр) – дар чоловіка жінці, на якій він бажає одружитися, символ любові та міцності бажання [2, с. 164]. Цей дар не можуть відібрати ні її мати, ні батько, ні чоловік (тільки за власним бажанням жінка може витратити мехр на сімейні нужди). Сума мехра встановлюється жінкою. Наприклад, у сучасній Туреччині плата за наречену досягає вартості автомобіля, будинку, земельної ділянки. Пророк Мухаммед не дозволяв одруження без мехра, заявив, що той, хто одружується без наміру подарувати мехр, воскресне у Судний день серед злодіїв. Мехр є страховкою для жінки протягом її подружнього життя. У випадку раптової смерті чоловіка або при розлученні мехр надає можливість заново побудувати власне життя і допомогти жінці [4]. Сьогодні багато чоловіків-мусульман намагаються обійти мехр. Для цього парубки виїздять за кордон та одружуються з іноземками немусульманського походження.

Дуже розповсюдженою у масовій свідомості є теза, що *«Мусульманок видають заміж насильницьким шляхом за некоханого чоловіка»*.

Обрання супутника життя в ісламі відрізняється від традицій, що існують на Заході. У більшості ісламських країн юнаки та дівчата зустрічаються дуже рідко, дошлюбні сексуальні контакти заборонені. Любов, як правило, приходить до мусульманських пар після того, як укладається шлюб. Обрання шлюбного партнера, як правило (але не

завжди), здійснюють батьки [11, с. 27]. Для укладання шлюбу шаріат вимагає чотирьох умов: формула шлюбу має бути проголошена арабською мовою, члени подружжя повинні бути повнолітніми й сповна розуму (мусульманські правознавці вважають, що для дівчат шлюбний вік починається з дев'яти років, а для юнаків з п'ятнадцяти), називати один одного по іменам й, нарешті, молодята мають бути згідні на шлюб, а не примушені до нього. Таким чином, згода є необхідним елементом шлюбу мусульман. Знаками згоди за шаріатом є мовчання чи усмішка. Пророк вказував, що «дівчину потрібно запитати про згоду в усіх справах, що стосуються її, і якщо вона промовчить чи усміхнеться, то це означає її згоду» [17, с. 141].

Шлюб в ісламі не є священним. Це, скоріше, правова домовина між чоловіком та жінкою. Обидва повинні усвідомлювати свій борг перед Богом і відповідальність одного перед одним. В ісламській сім'ї жінка – це у першу чергу праведна дружина та охоронниця домашнього вогнища. Сімейні стосунки чітко розписані в ісламі, обов'язки та права чоловіка та дружини, де чоловік – це голова сімейства, а дружина – господиня дому. Іслам також вимагає від чоловіка та дружини задовольняти власні сексуальні потреби виключно у шлюбі. Невірність є гріхом і важким злочином [7, с. 178].

Незважаючи на те, що мусульманські шлюби дуже міцні, іслам визнає права обох членів подружжя припинити їхні подружні відносини. Іслам надає чоловікові право для здійснення *талак* (розлучення), більш того, наділяє дружину правом розірвання шлюбу шляхом процедури, що відома за назвою хул'а.

Ставлення до жінок у сім'ї з боку чоловіків строго контролювано. Утиск і обмеження прав будь-кого із них строго карається. Із приводу матерів у достовірних хадисах сказано: «Рай перебуває під ногами матерів», на запитання, відносно кого треба проявляти доброту, Пророк тричі назвав «До твоєї матері», а вже потім – до батька та інших родичів [12, с. 10]. Для того щоб жінці-мусульманці вийти з дому, треба мати дозвіл від чоловіка. Супроводження також є бажаним. Проте це правило призначено для полегшення жінці спілкування у містах торгівлі, перенесення важких речей, захисту.

Стосовно багатоженства, дійсно, іслам дозволяє мати кілька дружин. Проте треба зауважити, що багатоженство потребує взаємної згоди і ніхто не примусить жінку вийти за одруженого чоловіка. Жінка також може висунути умову чоловікові – не брати собі другу дружину. Слід також сказати, що у більшості мусульманських країн багатоженство є досить рідким явищем і полігінні шлюби є більш рідкими, ніж позашлюбні зв'язки у західних країнах.

Наступними тезами є: «Жінки мусульман не учаться і не працюють», «мусульманських жінок примушують носити хіджаб».

В одному з хадисів записані слова Пророка: «Освіта – це обов'язок кожного мусульманина і мусульманки», «Знання – це фард» (є обов'язковим) [8, с. 51]. В іншому говориться: «Ласкаво просимо тих, хто прагне знань! Дійсно, янголи оточують власними крилами тих, хто шукає знань» [8, с. 52]. Таким чином, намагання отримати знання повинно бути у кожного мусульманина – чоловіка чи жінки. Жінка також повинна брати участь у бізнесі чоловіка. Дружина Пророка Хадіджа була чудовою дружиною, матір'ю, водночас успішною діловою жінкою. Жінки можуть посідати у суспільстві важливі посади у різних галузях громадського життя.

Стосовно хіджаба, то слід сказати, що останнім часом у масовій свідомості під хіджабом чомусь розуміють жіночу хустку. Проте хіджаб (перепона) є внутрішнім і зовнішнім. Головний – внутрішній. Це світогляд, внутрішні позиції, що погоджуються з вірою, манери поведіння тощо. Зовнішній хіджаб – це жіночий мусульманський одяг (джільбаб). Існують певні правила ношення хіджаба:

1. Одяг повинен повністю закривати голову, тіло, окрім обличчя і кистей рук.
2. Одяг повинен бути з непрозорої щільної тканини.

3. Одяг повинен бути вільного крою, щоб приховував форми тіла.
4. Одяг повинен бути жіночим і не походити на чоловічий.
5. Одяг не повинен слугувати прикрасою, щоб не привертати увагу чоловіків до жіночої краси.

Багато немусульман вважають, що звільнення та незалежність жінок неможливі без зняття хіджабу. До речі, таку думку розділяють й «мусульмани», які звикли до атеїзму, релігійного еклектизму і чий знання про іслам дуже обмежені чи відсутні зовсім.

Метою та сутністю ношення хіджабу є зміцнення сім'ї. Його надягання не означає послухання чоловікові або Аллаху. Хіджаб має інший смисл: захист жінки від лиха, бід і гріхів світу. Хіджаб – це завеса сором'язливості, скромності і благопристойності. Слід зазначити, що ношення хіджабу було притаманне до недавнього часу виключно для арабських жінок. Сьогодні все частіше можна побачити на вулицях жінок-мусульманок (татарок, азербайджанок, українок тощо) в хіджабах. Пояснити це можна бажанням чоловіків (часто такі жінки заміжні за арабами), внутрішніми мотивами – людина пишається власною вірою, це притаманно також і неофітам. Й нарешті – просто мода, бажання привернути увагу, виокремитися (хоча хіджаб має діаметрально протилежне призначення).

Багато українських мусульманок пристосовують до мусульманського стилю варіанти західного одягу: довгі прямі жакети, довгі спідниці прямого крою, хустини, що пов'язують позаду голови, прикраси з арабською символікою тощо. Проте у стосунках з власним чоловіком жінка вільна обирати одяг за власним смаком, бажанням та згідно з ситуацією. Так, наприклад, танець живота, якому у нас в країні навчають практично у кожній танцювальній школі, серед арабів вважається приватним еротичним танцем, який виконують жінки виключно для чоловіка.

Серед українських мусульман немає єдності щодо носіння хіджабів. Так, 8,28% вважає, що в Україні мусульманка має право з'являтися у громадських місцях без хіджабу, 47,52% не згодні з цим, для 11,29% це не має жодного значення, 17,78% не визначилися стосовно цього [18, с. 7].

Для ілюстрації сучасної ситуації навколо жінок-мусульманок в Україні було проведено соціологічне експрес-опитування на тему «Мусульманська жінка в Україні». Студентами факультету філософії і релігієзнавства ДУіШІ було опитано двадцять три мусульманки у м. Донецьку [19]. Більшість респондентів є дівчата та молоді жінки віком від 16 до 30 років (табл. 1). Є цікавим, що українки складають 30% респондентів і поділяють перше місце з азербайджанками. Третє місце посідають представниці традиційної для Донецького регіону мусульманської спільноти – татарської.

Таблиця 1 – Етнічний та віковий склад мусульманок

№	Етнічна належність	Кількість	Вік 16 – 19 років	Вік 20 – 30 років
1.	Українки	7	4	3
2.	Азербайджанки	7	1	6
3.	Татарки	5	1	4
4.	Лезгінки	2	2	
5.	Осетинки	1	1	
6.	Узбечки	1		1
	Разом	23	8	14

Аналіз наведених у табл. 2 даних свідчить про те, що 61% мусульманок вірують з дитинства, а 39% – увірували у період з 2005 по 2009 роки. Серед останніх – 100% українок (табл. 2).

Таблиця 2 – Динаміка релігійності українських мусульманок

№	Етнічна належність	Вірують з дитинства	Увірували у 2005 – 2009 рр.
1.	Українки	-	7
2.	Азербайджанки	7	-
3.	Татарки	4	1
4.	Лезгінки	1	1
5.	Осетинки	1	-
6.	Узбечки	1	-
	Разом	14	8

Слід також відзначити, що серед опитаних мусульманок українки виявилися більш активними у сфері, яка пов'язана з релігійною освітою, культурно-релігійною діяльністю. Так, 100% українок-мусульманок активно відвідують мечеть та ісламський культурний центр у Донецьку (три рази на тиждень), де вивчають арабську мову, Коран, слухають лекції шейхів, читають ісламську літературу, обмінюються релігійним досвідом, спілкуються з єдиновірцями тощо. При цьому центрі створено жіночий клуб. Активне спілкування з єдиновірцями відбувається за допомогою INTERNET, мобільних телефонів. Українки виказали велику обізнаність в ісламському віровченні, приписах, традиціях тощо. Представниці етносів, що традиційно вважаються мусульманськими, отримують знання про іслам у колі власної родини, мечеті, від мулли. Їхня публічна релігійна активність поступається активності українок-мусульманок.

Крім того, дослідження показало толерантне ставлення у суспільстві до українок-мусульманок. Члени родини, друзі та знайомі не поривали з ними зв'язків, ставлення до них з боку адміністрації ВНЗ (більшість респонденток є студентками) доброзичливе.

Серед факторів, що було вказано українками стосовно того, що сприяло, підштовхнуло до прийняття ісламу, можна вказати наступні:

- розчарування в християнстві, пошук «істинної» віри – 29%;
- вихід заміж за мусульманина – 43%;
- інтерес до ісламу – 28%.

В інтерв'ю щоденнику «Сьогодні» керівник відділу релігієзнавства Інституту філософії ім. Г. Сковороди НАН України д.філос.н. А. Колодний висунув думку, що основною причиною переходу людей з християнства в іслам є: по-перше, невдоволення православною церквою, яка не приділяє парафіянам достатньої уваги. Тоді як мусульмани активно підтримують своїх братів і сестер як морально, так і матеріально. По-друге, українцям припав до душі поширений в ісламі культ традиційної сім'ї. Сім'ї, де чоловік – годувальник, а жінка – берегиня домашнього вогнища. І, нарешті, остання, але найбільш важлива причина – відсутність в українців національної самосвідомості. Дослідник зауважив, що «якби ми краще знали і цінували своє коріння, традиції і релігію, таких явищ було б набагато менше» [23].

Можна констатувати ще одну цікаву особливість. Багато відповідей «етнічних» мусульманок свідчать про те, що часто у сучасному світі ними втрачається істинне розуміння ісламу, великого поширення отримують псевдоісламські традиції (багато з яких суперечать ісламському вченню). Діти мусульман, які пишуть, що вірують з дитинства, не розуміють (хоча можуть вимовляти) слова Корану; не відвідують мечеті, вважають іслам великою справою, що варта шанування, але не має безпосереднього відношення до сучасного життя. Головним джерелом знання про іслам для них є, передусім, родичі. Багато мечетей в Україні побудовано представниками тієї чи іншої національної громади (татарами, народами Північного Кавказу, узбеками тощо). А ці

народи неймовірно прив'язані до своїх традицій, які часто не мають відношення до ісламу. Можна погодитися з А. Колодним, що ця обставина зробить так, що це може послужити стримуючим фактором для українців, які замисляться про перехід в іслам.

Таким чином, можна підсумувати, що найбільш розповсюджені у масовій свідомості негативні стереотипи стосовно мусульманських жінок, гендерних та сімейних відносин в ісламі часто не мають під собою реальної опори, будуються на псевдоісламських уявленнях. Тут насправді плутають іслам як релігію, засновану на віротерпимості, з віджилими звичаями, традиціями, а нерідко й просто поганим ставленням деяких чоловіків-мусульман до жінок. Об'єктивний підхід до дослідження ісламу потребує розрізняти ці речі. Адже тяжкий стан жінок в деяких ісламських суспільствах є скоріше результатом розповсюдженого там нещастя, аніж наслідком вимог ісламського вчення. На жаль, і самі мусульмани «допомагають» такому стану речей. Навіть в ісламському русі є багато чоловіків, які вважають, що «справжня мусульманська правдивість» має посилити їх вимоги до жінки і надає їм право ховати її, відсторонювати від суспільства, придушувати її інтелект тощо. Отже, конкретна соціальна дійсність, на жаль, нерідко відрізняється від морально-етичних еталонів, ідеалів та канонічних принципів ісламу.

Ситуація в Україні навколо жінок-мусульманок кардинально не відрізняється від світових тенденцій. Важливим є те, що «нові мусульманки», які були раніше або християнками, або взагалі не вірили у Бога, мають свіжий погляд на навколишній світ, вони вільні від впливів східних традицій, забобонів, пережитків звичайного права й сприймають ісламське віровчення у його канонічному варіанті. Проте залишається загроза, що вони можуть опинитися під впливом чоловіків-мусульман та їх родичів, носіїв забобонів, звичаїв традиційного права, які багатьма помилково сприймаються як найважливіша складова власне ісламської культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Еспозіто Д. Ісламська загроза: міф чи реальність? / Д. Еспозіто. – Львів : Кальварія, 2004. – 336 с.
2. Елови́кова Е. Мусульманские жены. Как им живется – украинским женщинам, которые по собственной воле надели хиджаб? / Е. Елови́кова // Единственная. – 2011. – № 3. – С. 95-100.
3. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон. – М. : АСТ, 2007. – 571 с.
4. Ислам: энциклопедический словарь. – М. : Наука. Главная редакция восточной литературы, 1991. – 315 с.
5. Лубський В.І. Мусульманське право / В.І. Лубський, В.Д. Борис. – К. : Вілбор, 1997. – 256 с.
6. Кирюшко М. Мусульмани в незалежній Україні / М. Кирюшко // Людина і світ. – 2000. – № 5. – С. 7-12.
7. Махмуд Хамди Закзук. Отпор Ислама попыткам его дискредитации [Електронний ресурс] / Махмуд Хамди Закзук ; пер. с арабск. Сумами Аффифи и Абдель Саяяма эль-Манси ; под общ. ред. Ахмеда Умарова. – [Первое издание]. – Каир : AL-AHRAM Commercial Press-Kalyoub – Egypt, 1421 г. по хиджре (2000 г.). – Режим доступа : <http://www.islaam.ru/answers/questions/index.html>
8. Мухаммад Алі Аль-Хашімі. Личность мусульманина / Мухаммад Алі Аль-Хашімі. – М. : ООО «Инфо-Единство», Благотворительный Фонд «Ибрагим Бин Абдулазиз Аль Ибрагим», 2001. – 416 с.
9. Шамсутдінова-Лебедюк Т. «По справедливості жінки мають те ж саме...» / Т. Шамсутдінова-Лебедюк // Людина і світ. – 2004. – № 9, вересень. – С. 52-57.
10. Шамсутдінова-Лебедюк Т. Коранічні погляди про становище жінки в сім'ї та суспільстві / Т. Шамсутдінова-Лебедюк // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. 2004 р. Книга II. – Львів : Логос, 2004. – С. 57-61.
11. Шамсутдінова-Лебедюк Т. Мусульманські основи шлюбу / Т. Шамсутдінова-Лебедюк // Людина і світ. – 2003. – № 7, липень. – С. 27-32.
12. Шамсутдінова-Лебедюк Т. Рай під ногами матерів / Т. Шамсутдінова-Лебедюк // Людина і світ. – 2003. – № 3, березень. – С. 8-12.
13. Ханиф Сюзанн. Что должен знать каждый об исламе и мусульманах / Ханиф Сюзанн. – К. : Молодь, 1998. – 240 с.
14. Коран. Перевод смыслов и комментарии Валерии Пороховой. – 1997.
15. Сады праведных и слов господина посланников. [сост. имам Мухйи-д-дин Абу Захарийа Бин Шприф Ан-Навади]. – М. : Издательский дом «БАДР», 2001. – 879 с.

16. Сахих аль-Бухари (краткое иложение) / [сост. имам Абу-ль-Аббас Бин Абд ал-Латиф Аз-Зубайди]. – М. : Благотворительный фонд «Ибрагим Бин Абдулазиз Аль Ибрагим», 2002. – Т. 1. – 472 с.
17. Хидоя: комментарии мусульманского права. – Ташкент, 1994. – Т. 1.
18. Кирюшко М. Мусульмани в українському суспільстві / М. Кирюшко // Людина і світ. – 2003. – № 11. – С. 2-7.
19. Результати соціологічного експрес-дослідження «Мусульманська жінка в Україні». 21 – 25.01.10. Державний університет інформатики і штучного інтелекту, факультет філософії і релігієзнавства.
20. Мехр – право данное Исламом женщине [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.islam.az/modules/sections/index.php?op=viewarticle&artid=135>.
21. Мир Мусульманской Женщины [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://mukmin.narod.ru/mir.html>
22. Украина наша мусульманская [Електронний ресурс] // Режим доступу : http://islam.com.ua/articles/meet_islam/history/461/
23. Золотухина И. Почему наши люди принимают ислам / И. Золотухина // Сегодня. – 14.01.2011.

А.В. Беліков, В.І. Масальський

Современные мусульманки в Украине: стереотипы и реалии

В статье делается попытка проанализировать реальное положение женщины в исламе и мусульманки в современном украинском обществе и ответить на вопрос: почему современные украинки обращаются к исламу, проверить наиболее распространенные в массовом сознании отрицательные стереотипы относительно мусульманских женщин, гендерных и семейных отношений в исламе. Авторы делают вывод, что наиболее распространенные в массовом сознании отрицательные стереотипы относительно мусульманских женщин часто не имеют под собой никакой опоры, строятся на псевдоисламских идеях. Ситуация в Украине вокруг женщин-мусульманок кардинально не отличается от мировых тенденций. Важным является то, что «новые мусульманки», которые были раньше или христианками, или вообще не верили в Бога, имеют свежий взгляд на мир ислама, они свободны от влияний восточных традиций, предрассудков, пережитков обычного права, которые многими по ошибке воспринимаются как важнейшая составляющая исламской культуры.

A.V. Belikov, V.I. Masal'skiy

Modern Muslim Women in Ukraine: Stereotypes and Reality

The purpose of the scientific research is to analyze the status of woman in Islam and Muslim in the modern Ukrainian society and also to inspect the most widespread negative stereotypes regarding to women in Islam. The authors try to answer the question: why do modern Ukrainian women turn to Islam? The authors conclude that often the most widespread in mass consciousness negative stereotypes of women in Islam have no foundation and rely on pseudo-Islamic ideas. The events involving Muslim women in Ukraine don't cardinaly differ from world tendencies. It's important that "new Muslims", who were Christians or even atheists before, now have a fresh look at the world of Islam, they are free from the influence of east traditions and prejudices, which are often erroneously perceived as the major component of Islamic culture.

Стаття надійшла до редакції 25.03.2011.